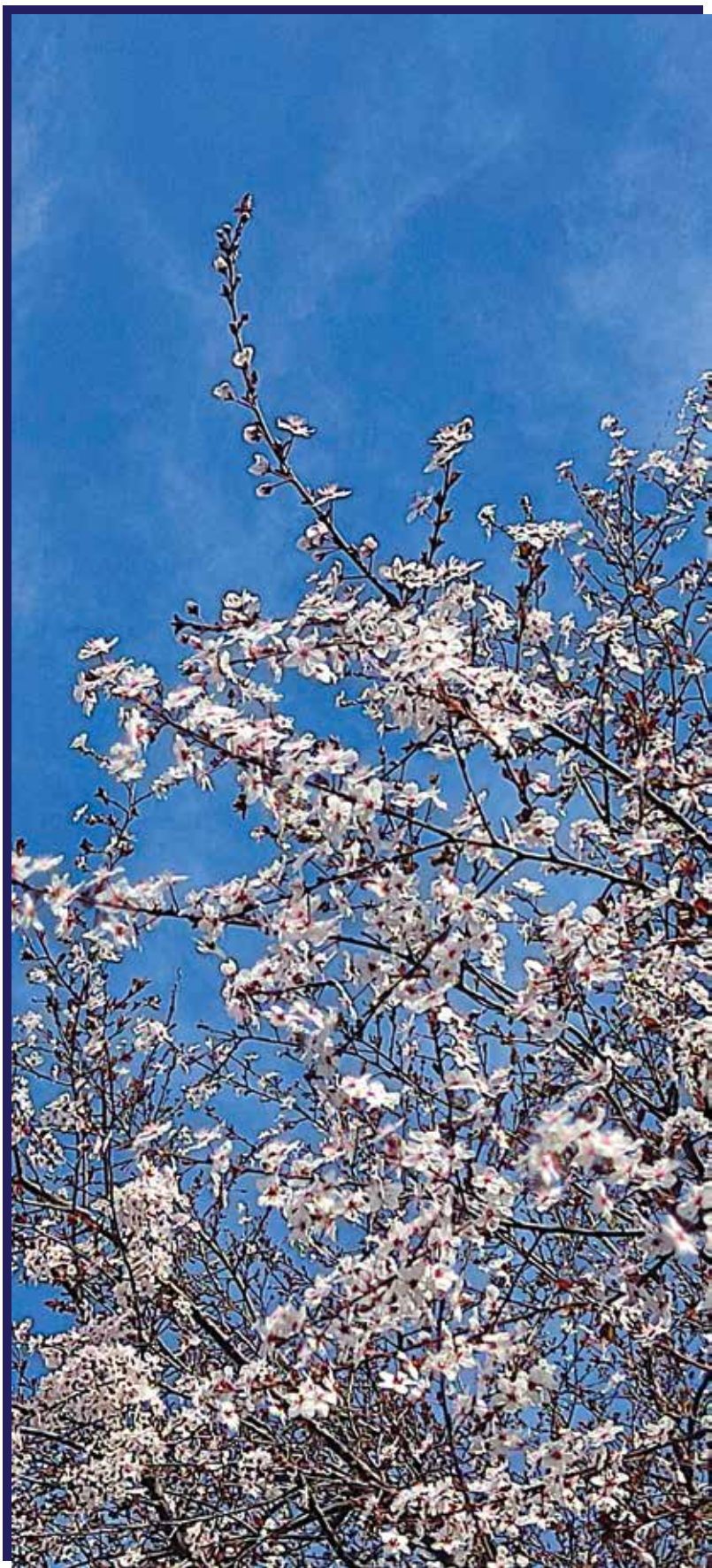

СРЕВОНО МУТРИ

„Скопска сакура“, март 2025

БИЛТЕН НА ДРУШТВОТО НА МАКЕДОНСКО-ЈАПОНСКО ПРИЈАТЕЛСТВО И СОРАБОТКА - СКОПЈЕ
BULLETIN OF THE MACEDONIAN-JAPANESE FRIENDSHIP AND COOPERATION SOCIETY - SKOPJE
マケドニア-日本友好協力協会会報 - スコピエ

Скопје, година 17, бр. 1, јануари, февруари, март 2025
Skopje, Vol. XVIII, Nö. 1 Jan., Feb., March 2025

Импресум

Издавач: ДРУШТВОТО НА МАКЕДОНСКО-ЈАПОНСКО ПРИЈАТЕЛСТВО И СОРАБОТКА - СКОПЈЕ

Уредник: Оливер Каранфилски

Уреднички одбор: Оливер Каранфилски, Јован Лазарев, Цветанка Илиева, Елена Младеновска, Магдалена Жантева, Ташко Ризов, Илина Јакимовска, Мартин Треневски, Горан Антевски, Јасмина Чалоска, Рубин Заревски, Гоце Наневски, Дита Старова Керими, Галина Димитрова, Сања Трпковска, Гоце Божиновски, Ема Потевска Попивода, Игор Сековски.

Текстови: Оливер Каранфилски, Соња Абациева, Галина Димитрова, Васко Марковски, Илина Јакимовска, Иван Јакимовски, Јасмина Чалоска.

Лектор: Татјана Б. Ефтимоска

Фотографии: Игор Сековски, Ралеви Продакшн, Ивана Ангелова, Иван Јакимовски.

Дизајн: Игор Сековски

Скопје, 2025 година

СОДРЖИНА:

	<i>Обраќање на претседателот на Управниот одбор на ДРУШТВОТО НА МАКЕДОНСКО-ЈАПОНСКО ПРИЈАТЕЛСТВО И СОРАБОТКА, СКОПЈЕ / Оливер Каранфилски</i>	4 стр.
	<i>Јапонската ликовна група Моно-ха, / Соња Абаџиева</i>	8 стр.
	<i>Проект посветен на јапонската култура во ОУ „Војдан Чернодрински“, општина Карпош / Галина Димитрова</i>	12 стр.
	<i>Избор хаику од книгата поезија „Скопски улици“, / Васко Марковски - (2022, „Бегемот“, Скопје)</i>	16 стр.
	<i>„Тотемо каваи“ - кога симпатичните нешта се културен феномен / Илина Јакимовска</i>	18 стр.
	<i>Книжевно катче: „Осамениот бодибилдер“ од Јукико Мотоја / Илина Јакимовска</i>	20 стр.
	<i>„Оханами“ – игра за медитативно искуство / Иван Јакимовски</i>	22 стр.
	<i>Интервју со д-р Ивана Ангелова / Јасмина Чалоска</i>	24 стр.

СКОПЈЕ, 2025

АКЕВОНО

Обраќање на претседателот на Управниот одбор на ДРУШТВОТО НА МАКЕДОНСКО-ЈАПОНСКО ПРИЈАТЕЛСТВО И СОРАБОТКА, СКОПЈЕ

Оливер Каранфилски

Почитувани пријатели на Јапонија,

Имам задоволство да Ви го претставам обновеното издание на списанието на Друштвото на македонско-јапонското пријателство и соработка, АКЕБОНО.

Можеби мислевте дека Друштвото престана со сите активности, но Ве уверувам дека само минавме низ период во кој се приспособувавме кон новонастанатите околности.

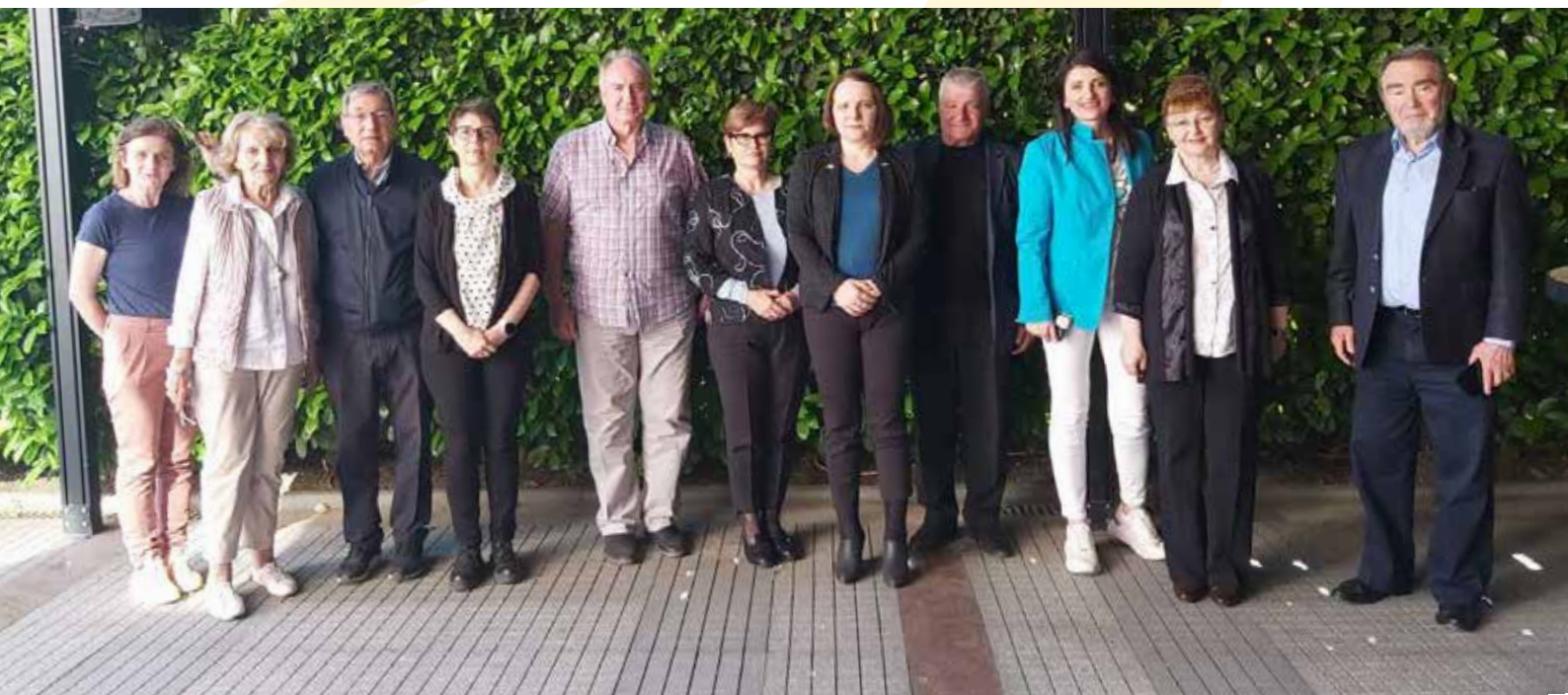
Друштвото наскоро ќе одбележи цели 35 години од своето постоење. Тоа е навистина импозантен период, во кој Друштвото Ви доближи многу аспекти на Јапонија, преку организирање концерти, презентации, изложби и други настани. За тие настани, но и за различни аспекти од јапонското секојдневие кои не бевме во можност и фактички да ги донесеме тука, редовно известувавме и во списанието АКЕБОНО. Некои од Вас паметат и знаат дека списанието излегуваше квартално, односно во 4 броја годишно. На почетокот изданието беше црно-бело, на обична хартија, склопувано рачно и дистрибуирано до сите членови преку пошта, со ангажманот на одговорните луѓе од Друштвото. Со подобрување на можностите, преминавме на издание во боја, на поквалитетна хартија.

Паузата во активностите на Друштвото, а со тоа и во издавањето на списанието, е навистина голема. Јас Ви должам објаснување за тоа, кое некои од вас можеби и нема да го сметаат за задоволително, но сепак ја претставува фактичката состојба. Најголемиот број свои активности Друштвото ги реализираше во периодот во кој политичката сцена се менуваше со премногу интензивна динамика. Дипломатските односи, кои со Јапонија беа одржувани на ниво на тогашната Федерација, станаа неприменливи за новоформираните држави, па од тој аспект постоеше една долга пауза, во која се бараа нови решенија. Така, Друштвото, како собир на ентузијасти со интерес кон традициите, културата и сите други аспекти на животот во Јапонија, стана репрезентативниот посредник што ги приближуваше одликите на далечната и мистериозна земја до нашите луѓе. Нема да ги набројувам сите активности, бидејќи списокот ќе биде многу долг, туку акцентот ќе го ставам само врз списанието. Почнавме со извештаи за настаните кои или сме ги организирале, или пак ги планиравме. Воведовме рубрики кои ги пополнуваа различните профили на членовите на Друштвото, или според професијата, или според интересот. Ги отворивме вратите и за сите ентузијасти кои имаа желба да ги запознаат нашите луѓе со одредени аспекти на животот во Јапонија. Бидејќи нашите севкупни активности само го засилуваа интересот кон Јапонија и водеа до прогресивно зголемување на бројот на членови на Друштвото, го зголемивме изданието во обем, квантитет, број на страници, а секако и во квалитет, во смисла на неговото печатење.

Дипломатските односи меѓу двете земји се обновува, но во еден значаен период се одвиваа преку нерезидентни назначувања, прво преку Белград, а подоцна преку Виена. Во такви околности, Друштвото сè уште беше двигателот на сите „јапонски“ случувања во нашата земја. Со јасна поддршка од јапонската страна, ја имавме привилегијата да користиме и дел од просторот на Јапонскиот информативен центар во Скопје, во кој истовремено функционираше и иницијалната Канцеларија за врски со Јапонија, а тука беше и седиштето на Почесниот генерален конзул на Јапонија во Македонија, истовремено и директор на Центарот и претседател на Одборот на Друштвото, д-р Коста Балабанов. Во тој простор постоеа и библиотека, видеотека и училница, во кои имавме можности да го организираме во текот на неколку години курсот по јапонски јазик, активност на која сме горди, а имавме и услови да започнеме со издавањето на списанието АКЕБОНО.

Со минувањето кон резидентно претставување во дипломатските односи, активностите прво беа пренасочени кон Канцеларијата за врски, а подоцна и кон Амбасадата на Јапонија во Македонија. Почитта и признанието и кон Друштвото, но секако и лично кон д-р Коста Балабанов, за континуираниот ангажман во приближувањето на јапонскиот живот кон жителите на Македонија, јапонската страна го манифестираше и со доделувањето на вкупно три последователни мандати на позицијата Почесен генерален конзул на Јапонија во Македонија на д-р Балабанов.

Во ситуацијата на намалување на можностите за организирање поголеми активности, се случи и пандемијата, која ги сведе можностите на апсолутна нула. Друштвото е формирано 1990 г., што значи дека во тој период имаше „само“ околу 30 години. Но ентузијастите кои го иницираа неговото формирање имаа значително повеќе, а на тоа додадоа и по 30 секој од нив. Неможноста да се предвиди излезот од ситуацијата, како и да се дефинира некаква визија за евентуално подобрите услови за функционирање на Друштвото во нејасната иднина, го принудија д-р Балабанов, дотогаш првоизбраниот и единствен претседател на Одборот на Друштвото, да се повлече од таа позиција и да предложи избор на ново раководство. Барањето беше одобрено во 2020 г., кога е избран нов состав на Одборот, но со одлука дека, како израз на огромната и безрезервна почит и благодарност која сите ние ја имаме кон него за сè што континуирано правеше за Друштвото, д-р Коста Балабанов ќе остане доживотен Почесен претседател на Друштвото.

Неколку години подоцна, составот на раководството на Друштвото претрпе нови измени, односно обновувања, бидејќи многумина од дотогашните членови веќе не можеа да продолжат со работа во Друштвото со оној ентузијазам и посветеност што го поседуваа при неговорот формирање. Промените се случија по контактите со сегашниот Амбасадор на Јапонија во нашата земја, Н.Е. Амбасадорот Казуја Отсука, кој предочи дека смета на возобновување на нашите активности и натамошно проширување на соработката со Друштвото.

Следуваше задолжителната процедура за обновување на запишувањето на Друштвото, како граѓанска организација, во Централниот регистар, по што Друштвото има статус на активен правен субјект.

Реално, прва видлива активност по обновувањето на Друштвото е продолжување со издавањето на списанието АКЕБОНО. Се приспособуваме кон времето, така што списанието минува во дигитален, електронски формат. Така добива и во квалитет и можности, има неограничена достапност до сите преку веб-страницата на Друштвото, која се конструира за првпат и е во завршна фаза, но има и неограничени можности по однос на содржините, односно големината на едно издание. Благодарност за работата врз дигиталното присуство на Друштвото во јавноста му изразуваме на тимот под раководство на проф. Ташко Ризов, кој е и член на Одборот на Друштвото. Врз обновениот дизајн и конечното оформување на списанието работат луѓе на кои уметноста им е професија, тим кој го предводи м-р Игор Сековски, исто така нов член на Одборот на Друштвото, а резултатот го гледате сите Вие. Се надеваме дека ќе Ви се допадне. На проф. Илина Јакимовска, која е член на Одборот, ѝ изразуваме благодарност за активностите околу обновувањето на статусот на списанието како каталогизиран издавачки проект.

Со некои рубрики ќе продолжиме таму каде што застанавме, без разлика на должината на паузата. Списанието секогаш останува отворено за нови соработници, во согласност со нивниот интерес и афинитети. Останува секогаш отворена можноста секој заинтересиран, доколку смета дека има нешто интересно да пренесе, да придонесе со текст во списанието.

Пред Вас е првиот број на обновеното издание на АКЕБОНО, со ознака vol. XVII, no. 1, за првиот квартал од 2025 г. Динамиката на издавањето засега останува непроменета, но секако, ќе зависи и од интересот на публиката и од творечкиот придонес на заинтересираните соработници. Ги очекуваме вашите оценки, критики, сугестии, а секако, и творечки прилози.

Друштвото ќе продолжи со активностите, во својот делокруг и во согласност со расположливите можности, но за тоа ќе информираме натаму. Сепак, сите констатиравме дека светот се менува и дека, во денешно време, САМО со ентузијазам и со добри желби не може баш многу да се реализира. Времето ќе покаже.

Нашиот ентузијазам ќе го ставиме во служба на сите Вас, кои не престанале да покажуваат интерес за животот и настаните во далечната Јапонија.

Засега, Ве поканувам да го прегледате обновеното издание, односно новиот број на АКЕБОНО и да нè следите редовно натаму.

Со срдечни поздрави,
Оливер Каранфилски

Претседател на Управниот одбор на ДРУШТВОТО НА
МАКЕДОНСКО-ЈАПОНСКО ПРИЈАТЕЛСТВО И СОРАБОТКА, СКОПЈЕ

Јапонската ликовна група МОНО-ХА

Соња Абациева, историчар на уметност

Јапонската ликовна група *Моно-ха* направи пионерски пробив на меѓународната сцена во период на несигурност на модерната и современата уметност во земјата на изгрејсонцето, дејствувајќи главно во 60-тите и во 70-тите години на 20 век. Се смета дека групата е чудесен спој на будистичкото и европското сфаќање на светот и создавање уметност на работ на разликата меѓу природната едноставност и уметничката транспозиција. Таа се сосредоточува врз „ненаправеното творење“, не врз веќе стореното, познатото, и речиси хронолошки се совпаѓа со сиромашната уметност (*arte povera*) во Европа и минималистичката и концептуалната уметност во САД. Всушност, таа почна како директна реакција на општопознатите, главно американски ликовни движења како поп артот и концептуалната уметност. За нејзин главен теоретичар, идеолог и основач се смета јапонскиот ликовниот уметник од корејско потекло, сликарот и скулпторот Ли Уфан, кој на почетокот од кариерата е под влијание на филозофот Кутаро Нишима.

Групата се смета како надоврзување на претходно светски афирмираната јапонска група *ГУТАИ*, претставувана на Биеналето во Венеција, во музејот „Гугенхајм“ во Њујорк и сл. Основната заслуга за делумно надминување на јапонскиот традиционален ликовен говор и владејачките, главно познати погледи на ликовната критика и теорија („прифаќање, менување, асимилација“) е токму формирањето на еден друг пристап, какво што е дејствувањето на Моно-ха.

Името на групата *Моно-ха* обично се преведува како *School of things* (*mono=thing, ha= faction or group*). Теоретичарот Тошики Минемура ја дефинира како група јапонски уметници активни пред и по 1970 година, кои се обидуваат да создадат ликовен јазик од нештата (*things*) какви што се (природни), непреправени и, на тој начин, тие да добијат суштинско значење. Оттука, некои нејзини припадници на почетокот применуваат азиска сликарска техника, користејќи пигменти помешани со лепак и четка за калиграфија, а потоа преминуваат на стандардната сликарска/скулпторска постапка. Драматична промена се случува кога припадниците на *Моно-ха* почнуваат да создаваат инсталации исклучиво со материјали од природата: камен, земја, масло, памук, јаже, дрво, стакло, парафин, глина, хартија, кожа, метал, односно во сликарството да применуваат визуелно наједноставни потези: точки и линии со четка, спонтано течење на бојата. Членовите на групата: Нобуо Секине, Кенџи Инумаки, Кацууро Јошида, Сусуму Кошимизу, Кишио Суга, Кацухико Нарита, Коџи Енокура, Нобору Такајама, Ли Уфан, Џиро Такамацу, Хитоши Номура, Норијуки Харагучи, сметаат дека светот постои како нешто кое го надминува себството (*myself*), нешто што е недофатливо. Соочувајќи се со недопирливото, тие се определуваат за Другото (*The OTHER*), со намера постојано да се преобразуваат во тоа Друго. Сметаат дека делото претставува однос кој произлегува од средбата со ДРУГОТО и претставува простор каде што се случува тоа.

Ли Уфан
Relatum, железо и камен, 1977

Со дејствувањето на *Моно-ха*, јапонската уметност се вклучува на една друга, нова сцена и се интегрира во глобалноста на ликовното меѓународно море. Треба постојано да се има предвид, во овој случај, дека долг период модерната уметност, воопшто, беше претставена преку своевиден објективизирачки процес, втемелен врз репрезентативната логика, преку која нејзиното лице се отсликува во светот. Колку подолго претставата е слика, таа неминовно е виртуелна претстава. Затоа што свесното на претставата може да ѝ даде сила на сликата само ако се оддели од светот, со настојување да не се стопи во него. Оттука, нејзините членови си рекоа: наместо да правиме од светот препознатлив, познат облик (предмет), да го претставиме самиот, вистинскиот свет и да ги изложиме секојдневните нешта кои вообичаено се пренебрегнувани, да ги ослободиме за да светат и да го прошируваат светот, да посочиме на тоа како се создава тој и како дејствува без интервенции на човекот.

Јапонската сиромашна уметност и концептуализмот на членовите од групите *Гутаи* и *Моно-ха* веќе се ослободени од метафорични, симболични обележја. Говорот е втемелен врз самата граѓа. Меѓутоа, не може да се исклучи и меѓусебната поврзаност на различните култури: на пример, азискиот ликовен говор (учесниците во групите *Гутаи* и *Моно-ха*, други автори од Кина или Кореја), европскиот (сиромашната уметност на Лучио Фонтана, Пјеро Манцони, Јанис Кунелис) или, особено, францускиот (групата *Подлоги/Површини* – *Supports/Surfaces...*).

Моно-ха станува толку блиска со меѓународната сцена преку претставување на природните материјали, што веќе наоѓаме допирни точки и со уметничкиот јазик на некои македонски автори од седумдесеттите години на минатиот век (Симон Шемов, Кочо Фидановски, Исмет Рамичевиќ, Глигор Стефанов, Петре Николоски, Ибрахим Беди...). Станува очигледен духот на бегството од познатото, утврденото и строгата објективност/рационалност на модернизмот.

Групата *Моно-ха* ја внесува јапонската уметност на меѓународната сцена, докажувајќи ја идејата и покажувајќи ја желбата за соработка и за обединување на уметностите и културите во светот. Но, треба да се нагласи дека тој нов бран во сферата на ликовната уметност на Јапонија, независно од совпаѓањата со глобалниот простор, главно се случува на визуелен план, речиси како сенка на сродните ликовни движења во светот. Во крајна смисла, јапонскиот сензибилитет и философската обмисла на животот се вистинскиот креативен мотор и фундаментален столб на групата *Моно-ха*. Како што нагласивме, нејзините членови имаат појдовница и се длабоко враснати во корените и ризомите на традиционалните вредности на јапонската култура.

Јули 2024

Ли Уфан

Кореспонденција, масло на платно, 1992; *Relatum*, железо и камен, 1977

Ли Уфан
Кореспонденција, масло на платно, 1992

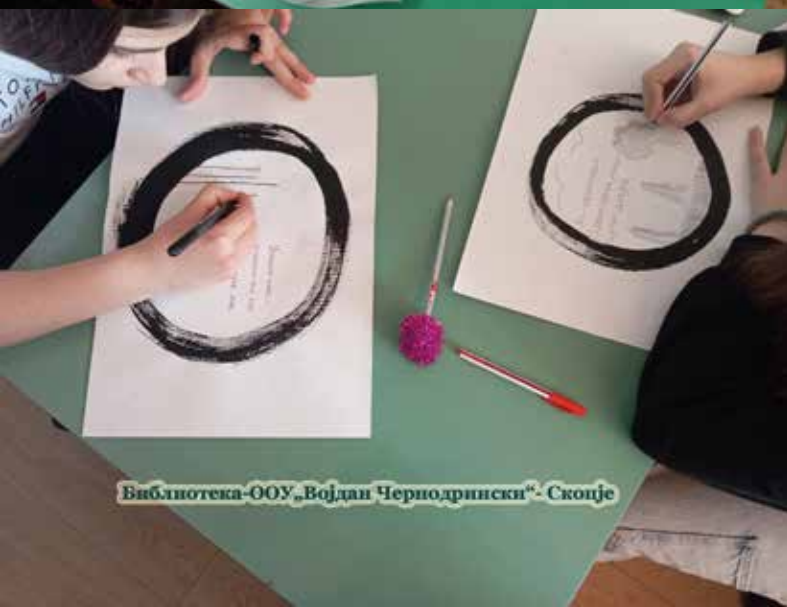
Проект посветен на јапонската култура во ОУ „Војдан Чернодрински“, Општина Карпош

Галина Димитрова

На 10.6.2024, во кафе-галерија „Концепт 37“, со отворање изложба и промоција на книга, беше претставен проектот „Нишки како воздишки“ – проект посветен на јапонската култура. Целокупната организација беше на авторката на проектот Дијана Петкова – стручна соработничка и библиотекарка која ја води училишната библиотека во ОУ „Војдан Чернодрински“ во Скопје. Во второто полугодие на учебната 2023/2024, во период од три месеци, биле одржани четириесет и пет работилници, а учесниците одговорице на шест предизвици. Во проектот биле вклучени триесет и еден ученик од училиштето – членови на клубот „Млади библиотекарци“. Јапонската култура им била презентирана на учениците најмногу преку кратките книжевни форми – хаику, хаибун и хаига, но децата сликале енсо-круг, изработувале мини зен-градини, подготвувале суши, гомасио... Библиотекарката, исто така, работела со децата и врз некои духовни концепти од јапонската култура, како „ичиго ичие“, „икигаи“ и „ваби-саби“.

Децата покажале огромен интерес за овие книжевни форми и вештини, така што останувале со библиотекарката во библиотеката по завршетокот на редовната настава. Како резултат на тоа, биле креирани голем број енсо-кругови, хаику творби, хаибун и хаиги, кои беа објавени во книгата „Нишки како воздишки“, издадена од страна на издавачката куќа „Арс Ламина“. На 10.6.2024 беше промовирана нивната книга, беа читани нивните творби и беше отворена изложба од насликаните детски енсо-кругови, хаига, хаику тристишја и хаибун. Хаибуните беа испишани од наставникот по ликовно образование – Тони Шулајковски, на рачно изработена хартија со декоративно писмо. Хартијата е донирана од проф. Симон Шемов, кој изработува уметнички дела на хартија што самиот ја прави по принципот на традиционалната јапонска техника за рачна изработка на хартија. Во текот на манифестацијата, присутните имаа можност да вкусат јапонски зелен чај „мача“ кој, на традиционален начин, го подготвуваа г-ца Чие Нагашима и г. Ацуши Кобајаши – лектори по јапонски јазик на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје.

Благодарение на знаењето и ентузијазмот на училишната библиотекарка Дијана Петкова, на овие деца им се укажала можност подлабоко да навлезат во една подалечна и специфична култура. Но, во текот на својата работа, тие забележале дека иако далечна, јапонската култура сепак има и сличности со нашата култура. Една од тие сличности биле доживувањата и описот на природата од страна на нашите и на јапонските поети. По завршување на проектот, од исказите и изјавите на учесниците, библиотекарката дознала дека учеството во проектот предизвикало промени кај нив, така што станале посмирени и сосредоточени. Несомнено, овој извонреден проект оставил убав впечаток во детските срца, кој понатаму може да се развива во подлабок интерес и можност во иднина да очекуваме нови македонски хаиџини – хаику поети.

Хаику – традиционална јапонска кратка поетска форма, тристишје со вкупно 17 слогови, распоредени по 5 слога во првиот стих, 7 слога во вториот стих и 5 слога во третиот стих. Тенденцијата е со минимум зборови да се искаже едно моментално доживување. Тоа доживување по правило треба да е поврзано со сезонски природен феномен и е со проширено значење за искуствата во животот. Хаику тристишјето содржи киго, збор или фраза што ја симболизира или имплицира сезоната на песната.

Хаибун – традиционална јапонска кратка книжевна форма која комбинира проза и хаику. Прозниот дел најчесто содржи теми поврзани со патувања, автобиографски случки, дневник или кратки приказни.

Хаига – цртежи направени од хаиџин (хаику поет) придружени со хаику песна, кои, исто како и поетската форма, се одликуваат со едноставност и продлабоченост.

Енсо – духовна практика за самореализација што ги прикажува различните димензии на јапонската перспектива и естетика на ваби-саби. Се слика во еден здив, со едно движење.

Ичиго-ичие – духовен концепт за неповторливоста на секој момент.

Икигаи – она што му дава смисла на нашиот живот.

Ваби-саби – јапонска мудрост на прифаќање на непостојаната и несовршената природа на сето она што нè опкружува, зголемена свесност за минливоста и вреднување на едноставноста.

Јули 2024

**Васко Марковски - избор хаику од книгата поезија
„Скопски улици“ (2022, „Бегемот“, Скопје)**

Го видов облакот
над оџакот на Топлана.
Ми се виде споменик.

Звуци и мирис
како на бојно поле
— Нова година.

Не брзај дрвце
во куси ракави, те
лаже сонцето.

Пролетно дрвце
ме потсети на Хендл
— Кралски огномет.

Пролетна гранка
борба за здив води,
со „Скара на кило“

Куќа покрај река.
Збунето куче, лае
по сопственото ехо.

Чешел од луѓе
на мостот донесе
автобусот што замина.

Училишен двор.
Дечиња дочекале
топка и сонце.

Ведро детенце
љубопитно трчка. На
рацете „петки“.

Средба.

Рака и раче

во кесиче крекери.

Свони будилник.

Снагата негодува:

— Еј, немој сега?!

Патче крај шахта.

Некој во соседството

станал, се мие.

Слепа уличка.

Звукот на колите, е

редок минувач.

На пат кон дома,

во ниедно време,

ред за сендвичи.

Зимска ноќ.

Куполите над амамот

облекле бел градник.

Васко Марковски (1973) е туристички водич, патеписец и литературен преведувач. Завршил студии по турски јазик и книжевност со чешки јазик и книжевност. Дваесетина години работел како новинар, патеписец и уредник во петнаесетина медиуми (радио, печатени и мултимедија). Во периодот 2008-2011 бил главен уредник на месечникот „Free Time Guide - Macedonia“. Автор е на поетската книга „Корпоративно утро“ (2013, 2024), на монографијата „Урбани легенди“ (Бегемот, 2018, 2023), збирката репортажи „Непозната Македонија“ (Бегемот, 2020), книгата поезија „Скопски улици“ (Бегемот, 2022) и на биографската книга „Јован Спасеновски - Џагула: херој и инспирација за спортисти и за неспортисти“ (Ars Lamina, 2024). Преведува од турски на македонски проза и поезија. Во 2014 година објавил избор од сто песни од знаменитиот турски поет Орхан Вели („Риба во шишето ракија“, Антолог, 2014), на стогодишнината од раѓањето на поетот. За неговите патеписи е награден со признанието „Најдобар промотор на Македонија“ за 2010 година.

Избор Владимир Мартиновски

Тотемо каваи“ – кога симпатичните нешта се културен феномен

Илина Јакимовска

Слатко, симпатично, шармантно. Ова се термини кои можат да се поврзат со концептот на „каваи“ (kawaii), јапонски културолошки феномен кој ја нагласува детската невиност, едноставноста и шармот. Токму она што секој од нас го чувствува кога ќе му дојде да викне – „Леле, колку е слатко!“

Културата на „каваи“ во Јапонија се појавила во 1970-те, а прва асоцијација за неа е ликот на Хелоу Кети, бело маче претставено во човечка форма, со розова панделка во „косата“ и подигната рака како да отпоздравува.

Првиот производ со овој лик бил паричник, но следеле и голем број други (маички, шолји, нотеси), чија целна група биле, пред сè, девојчиња од пред-тинејџерска возраст. До 2010 г., овој лик „тежел“ 5 милијарди долари годишно, а „Њујорк Тајмс“ го нарекол „глобален маркетиншки феномен“, кој трае и денес. Нештата дошле дотаму што УНИЦЕФ ја прогласило Хелоу Кети во 1983 за детски амбасадор, а, пак, јапонската влада – за амбасадор за туризам.

Сепак, шармантното бело маче е само дел од генералната популарност на „слатките“ нешта во Јапонија, од каде што тие се шират низ светот. Каваи-естетиката има, на пример, инспирирано стил на пишување – голем број јапонски тинејџерки почнале да пишуваат хоризонтално (наспроти вообичаеното јапонско пишување вертикално) и притоа да користат механички моливи. Така, нивните текстови биле со многу тенки линии, големи и тркалезни знаци со додавање слики како срца, ѕвезди и насмеани лица (ова е пред времето на емотиконите и дигиталната комуникација). Ваквиот начин на пишување бил многу тежок за читање, па како резултат на тоа, училиштата го забранувале. Сепак, „слаткото“ пишување било прифатено од списанија и стрипови и честопати било дел од рекламните слогани, особено за производи наменети за деца.

Во книгата „Неодоливо: како слатките нешта ни ги програмираат мозоците и го освојуваат светот“ (2023), професорот на Универзитетот Чуо во Токио, Џошуа Пол Дејл, се занимава со голем број прашања поврзани со оваа тема, како на пример дали јапонското „слатко“ било повлијаено од претходно изложување на она американското; дали стереотипите за родовиот идентитет се моделирани од естетиката на „слаткото“; дали слатките маскоти и логоа всушност ја затсक्रиваат вистинската намера на институционалната моќ, односно дали тие се дел од т.н. афективен капитализам, во кој емоциите се манипулирани за профит. Тој е истовремено автор на сајтот cutestudies.org, единствен проект од овој тип, на којшто можат да се најдат голем број ресурси за истражување на оваа тема.

Од научен аспект, студиите покажуваат дека да се види нешто слатко – кученце, бебе, цртеж или што и да е друго – поттикнува лачење на окситоцин (т.н. хормон на среќата) и истовремено може да ги направи луѓето поемпатични. Но треба да се има предвид и обратното – дека симпатичното на тој начин е промовирано и поддржувано на сметка на дискриминираното грдо и обично.

Илустрација: Хело Кити – Pixabay.com, автор Хансуан Фабрегас

これはめっちゃ
カワイイ☆♡です～！

Irresistible

How Cuteness Wired Our Brains
and Conquered the World

Joshua Paul Dale

Книжевно катче: „Осамениот бодибилдер“ од Јукико Мотоја

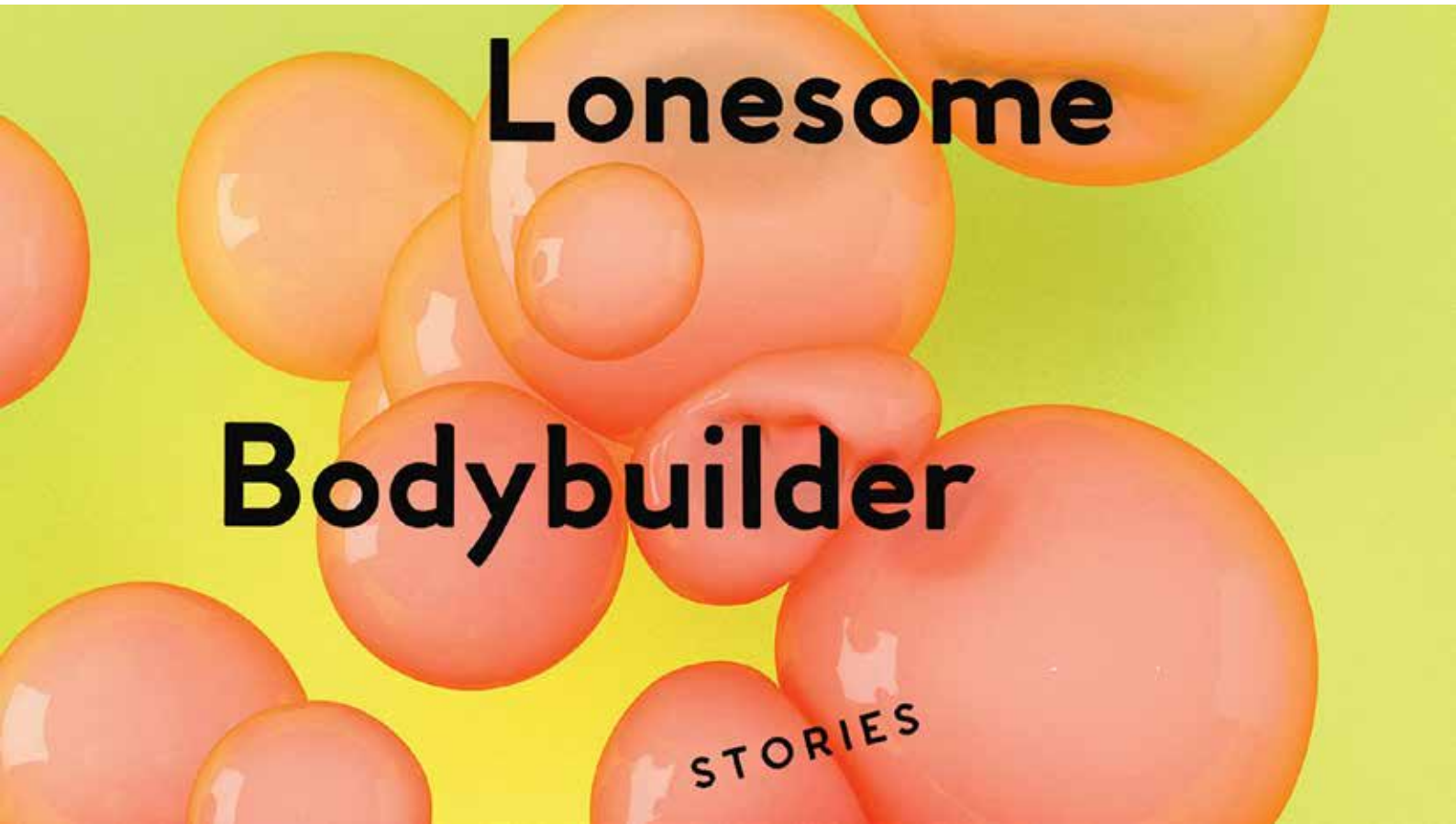
Илина Јакимовска

Како мала, Јукико Мотоја (1979) читала раскази од Агата Кристи и Артур Конан Дојл, како и хорор манги. Подоцна студирала глума, го позајмувала гласот за аниме-серији и формирала своја театарска труппа. Нејзиниот влез во светот на книжевноста резултирал со добивање на сите најзначајни книжевни награди во Јапонија кои ги носат имињата на нивните великани – признанијата „Кензабуро Ое“, „Мишима“ и „Акутагава“.

„Осамениот бодибилдер“ е збирка раскази на Јукико Мотоја (1979), кои излегоа во превод на англиски во 2018 г. Родовата неутралност на англискиот наслов, *The Lonesome Bodybuilder*, функционира одлично, бидејќи создава впечаток дека бодибилдерот е маж. Всушност, станува збор за продавачка и сопруга која еден ден одлучува дека ќе почне да работи врз зајакнувањето на сопственото тело. Тоа наскоро ќе почне да бабри и да се дуе, на чудење и благ ужас на сите наоколу, освен на сопругот, кој воопшто не забележува дека неговата жена се претвора во Шварценегер.

Повеќето од расказите се однесуваат на истата тема, машко-женските односи, обработени на начин што е, во најмала рака, неочекуван, на моменти и крајно бизарен. Ваквиот ефект е екстремно силен бидејќи Мотоја, иако сигурно го може тоа, не се перчи со надреални егзибиции, туку се фокусира врз САМО еден елемент што ја прави целата разлика. На пример, во еден од расказите, сопругот на нараторката е прилично обичен средовечен маж, опседнат со својот автомобил, а единственото нешто што го прави различен е – што е од слама. Во „Егзотичен брак“, најдолгиот од сите раскази, кој личи на кратка новела, паралелно се одвиваат две приказни – нараторката забележува дека таа и нејзиниот пасивен сопруг, чија главна занимација е гледање реални шоу-програми, почнуваат буквално да се претопуваат еден во друг, менувајќи ги цртите на лицето, но и своето однесување. Паралелно, нивната сосетка се обидува да се отараси од саканиот мачор, кој поради некаков невидлив стрес почнува да врши нужда насекаде низ станот. Жените во повеќето раскази се тивко очајни што нивните партнери ги земаат здраво за готово, а нивните радикални обиди да привлечат внимание подразбираат многу такт и посветеност, што може да се толкува и како чин на почит, но и како бизарен обид за тестирање на границите на сопствената издржливост. Потиснатата енергија сепак експлозивно избива во расказот „Жените“, каде што битката помеѓу половите е буквална – жените организираат дуели со своите партнери носејќи ги на обредно место близу река, каде што ги убиваат.

Сето ова може да се сфати како пародија, иронија или сарказам. Но нешто во тонот на Мотоја укажува на тоа дека таа нема намера ниту да забавува, ниту да се шегува. Читањето на овие раскази е како возење со брз автомобил по левата страна на лентата (во Јапонија би била десна), по пат што навидум делува пусто и безбедно, за одеднаш од другиот правец да се појави сканија, која се приближува со брзина физички невозможна за вакво возило. Добро е што читајќи, и да погинеш, има шанси колку-толку да се спасиш.

Lonesome Bodybuilder

STORIES

* Освртот е првично објавен во рубриката за култура Букбокс www.off.net.mk/bookbox/chitanka

„Оханами“ – игра за медитативно искуство

Иван Јакимовски

Вода, зеленило, камчиња и црешови дрвја. Ова се составните делови на една зен-градина, позната ширум светот како „јапонска“. Токму со нив играчите на „Оханами“ ја прават својата, натпреварувајќи се која од нив е поубава.

Поимот „оханами“ (お花見) на јапонски означува набљудување цветови. Традицијата потекнува уште од осмиот век, од периодот Нара, кога јапонското кралско семејство уживало во цветовите од слива. Денес почесто се набљудуваат црешови цветови, наречени „сакура“, кои имаат голема симболика во јапонската уметност и култура.

„Оханами“ – излезена во 2019 година – е и име на едноставна игра со карти за 2 до 4 играчи. Во нејзиниот тек, играчите составуваат зен-градини преку селектирање различни карти по број и по боја. Оној со „најубавата“ зен-градина – односно таква која носи најмногу бодови – победува.

Пакетчето со играта е мало и лесно се носи на пат. Тоа се состои од шпил со 120 карти, означени со бројки од 1 до 120, тефтерче со шаблон за бодување и упатство со правила. Партија може да се одигра дури и на голем одмор во училиште или на пауза од работа, во рок од 15 минути.

Играта функционира слично на редувањето карти по број во пасијанс (позната и како „солитер“), со мали разлики. Целта на играчите е да ја состават најдобрата зен-градина, а тоа значи да ги подредуваат картите по бројчен редослед, на тој начин што, во идеален случај, ниту една бројка да не е прескокната. Секоја рунда тие добиваат по 10 карти, бираат по 2 од нив и одлучуваат дали ќе ги стават во градината или ќе ги фрлат во неактивното купче. Секој смее да составува до 3 градини, во најмногу 3 колони, кои се видливи за другите играчи.

На почетокот, откако ќе одбере 2 карти од 10-те, играчот му ги подава останатите карти на соседот. Таквата размена (земам две, другите ги подавам) трае до трошење на сите 10 карти. Ова значи дека во секој момент сите играчи имаат парен број карти в рака. Во првата и во третата рунда, картите кружат во насока на стрелките на часовникот, а во втората, обратно.

Освен број, секоја карта има и боја (розова, зелена, сина, сива). На крајот од секоја рунда, се бодуваат градините според боите на картите. Во првата се вреднуваат сините, потоа сините и зелените, и на крај сите. Розовите – црешовите цветови – се највредни.

Така картите кружат додека не се потрошат. Потоа се започнува нова рунда, и така додека не заврши третата. Играта е прилично едноставна, нели?

Точно, но има едно важно правило. Картите кои ги додаваме во нашите колони мора да бидат повисоки од највисоката или пониски од најниската карта во низата. Така, на пример, не смеам да ставам 77 над 81, ниту пак да ја вметнам 77 меѓу 81 и 63. Колоквијално, ова големо растојание меѓу бројките се нарекува „мртво поле“, бидејќи е неигриво. Тоа останува такво до крајот на играта – токму затоа секој треба да биде внимателен и да се избираат карти што ќе бидат блиски едни до други за да се одигра една успешна партија.

Таа не е само забавна, туку и привлечна. Ова својство е сеприсутно низ Јапонија – тоа што е корисно, кое ни задоволува одредена желба, треба да биде убаво на лик. Подарокот треба да биде убаво спакуван, а јадењето треба да те погледне и да рече „изеди ме“.

„Оханами“ е медитативна игра токму поради својата компактност во физичка смисла, но и во однос на правилата. Таа учи на методичност и на соединување со природата. Црешовите цветови се симбол на годишните времиња и на тоа како ние (како луѓе) треба да бидеме подготвени за менливото време. „Оханами“ брзо стана една од моите омиленни игри и се надевам дека и вие ќе уживате во неа.

Ивана Ангелова ги заврши своите докторски студии во областа на урбанизмот на Меѓународната програма за архитектура и урбан дизајн, Научно-технолошки факултет на Универзитетот Меиџи во Токио.

Интервјуто го води Јасмина Чалоска

Кој беше вашиот мотив да се одлучите да одите на докторски студии во Јапонија?

Вообичаено, Јапонија е привлечна за љубителите на аниме и манга, односно на јапонската стрип-култура, или пак храна и традиција, но јас, како архитект, отсекогаш сум им се восхитувала на современата и, донекаде, на традиционалната јапонска архитектура.

Впрочем, од самите почетоци на моето студирање, бев изложена на стилот и учењата на големиот јапонски архитект и урбанист Кензо Танге, кој учествувал во обновата на постземјотресно Скопје во далечната 1963 година. Исто така, во моите студентски денови, посетував бројни интернационални конференции и биеналиња по архитектура на кои презентираа јапонски архитекти, кои ме фасцинираа со својата врвна естетиката и слободата на обликовниот израз.

Стипендијата што ја добив е популарна помеѓу студентите по архитектура во Македонија, па така и јас дознав за неа преку некои мои постари колеги кои веќе имаа заминато на академски престој во Јапонија. Сепак, мојата конечна одлука да ги продолжам студиите во Јапонија дојде по мојот професионален престој во Еквадор, каде што соработував на еден проект со професорка од ре-номираниот Институт за технологија во Токио, која ми остави силен впечаток. Освен професионалниот интерес, како за секој млад човек, голем мотив да заминам беше и мојата љубопитност за далечните и древни цивилизации.

За каков вид програма или стипендија станува збор?

Станува збор за стипендијата MEXT, која ја доделува Министерството за образование, култура, спорт, наука и технологија на Јапонија, а чија цел е меѓународно да се прошири образовната сцена. Интернационалните студенти дејствуваат како мостови помеѓу Јапонија и своите матични земји. Оваа стипендија се доделува за дипломски, магистерски и докторски студии, при што за секој циклус има по две места.

Во мојот случај станува збор за докторски студии во времетраење од 5 години, каде што првата подготвителна година имав статус на студент истражувач. Впрочем, интересно е да се напомене дека студентите се поттикнути, наместо веднаш да почнат со студии, да поминат една година во изучување на јапонскиот јазик, како и да се навикнат на образовниот систем и програма. Според мене, оваа година е клучна, не само за адаптација на тамошниот систем, култура и храна, туку и затоа што им овозможува на интернационалните студенти да се определат за живот во една сосема различна средина. И покрај разликата на Јапонија, многу мал процент од стипендистите се одлучуваат да го прекинат својот студиски престој во овој период.

Токио

Исто така, би сакала да напоменам дека оваа стипендија е престижна, па со самото тоа и компетитивна. Јас аплицирав во два наврати и би ги охрабрила идните апликанти да не се откажуваат лесно.

Дали програмата ги оправда вашите очекувања?

Да, генерално, понудената програма ги оправда моите очекувања, во некои аспекти дури и ги надмина, а во други имаше мали пропусти. Впрочем, припаѓав во првата група докторанди запишани на овој факултет, па некои работи сè уште не беа јасно дефинирани. Така, на пример, условите за стекнување диплома, бројот на објавени трудови и слично не беа прецизирани. Олеснителна околност е што програмата наменета да привлече странски, но и јапонски студенти кои сакаат својата кариера да ја продолжат надвор од земјата, се спроведува на англиски јазик. Тоа придонесува за една енергична атмосфера и симбиоза помеѓу различни стилови на експресија кај студентите, но и кај кадарот, кој исто така е составен од странски професори.

Пишување на докторската теза е макотрпен и изолиран процес, но на мое огромно задоволство, уште од почетокот на студиите бев поканета да учествувам во наставата како асистент, што ми даде можност за поголема интеграција и инволвираност со професорите и со помладите студенти.

Кои се сличностите и разликите при студирањето кај нас и во Јапонија?

Додипломските и магистерските студии ги завршив во Скопје при Архитектонскиот факултет на УКИМ. Освен тоа, имам стекнато искуство и во високообразовни институции во Шпанија, во Германија и во Холандија. Во споредба со академскиот систем, не само кај нас туку и во овие европски држави, во Јапонија е многу поинакво. Додека кај нас имаме институти составени од група професори кои творат во дејноста, како на пример Институт по урбанизам, таму секој професор има своја „лабораторија“ која го носи неговото име и има специфична истражувачка дејност. Функционира како канцеларија каде што е сместен не само професорот, туку и сите негови магистранти, докторанди и асистенти. Самата настава, односно предметите, се слушаат во училници и амфитеатри, а лабораториите се места каде што се одвиваат семинарите и консултациите. Вообичаено таму се останува цел ден, слично како на работа, студентите ја изготвуваат тезата и се дружат. Иако овој тип има свои недостатоци, како недоволно приватно време и простор, сепак има големи придобивки за самите студенти, поради постојаната достапност на менторот, како и на поискусни колеги. Потоа, нешто што го воочив таму, а е значително различно од кај нас, се бројните можности за финансирање на научната и академска дејност. Јапонската влада, како и приватни фондации доделуваат буџети за различен тип истражувачки проекти. Додека студирав, имав годишен паричен фонд да посетам две конференции, да објавам еден труд во научно списание и да набавам опрема за истражување.

со мојот ментор
проф. Масами

од врвот на Фуџисан на изгрејсонце

Што би можеле да измениме во нашиот систем на образование, преземено како добар пример од Јапонија?

Сметам дека нашиот високообразовен систем има многу предности, но и недостатоци. Она што Македонија може да го научи од Јапонија е свесноста на државата за огромната значајност на науката и просветителството. За споредба, од вкупниот буџет, Јапонија за наука издвојува 4,1%, наспроти 0.08% во Македонија. Таму истражувачката работа и реализацијата на добрите идеи и проекти е многу лесно изводлива. Всушност, државата го гради својот имиџ преку технолошкиот развој, кој во најголем дел се произведува на универзитетите. Исто така, универзитетите поседуваат огромни библиотеки како и истражувачка опрема, што дополнително ги мотивира студентите.

Можеме да научиме и од моделот на „лаборатории“ кој им овозможува на студентите да имаат постојан пристап до менторот, до информации за студиите, како место каде што се следи нивниот напредок преку редовни презентации. Ова придонесува за поголема ефективност и квалитет на образованието.

Како би го опишале студентскиот живот во Јапонија? Има ли големи разлики споредено со нас?

Таму студентите го поминуваат речиси целиот ден на факултет, ручаат и вечераат заедно во кантините и многу се дружат во рамките на кампусот. Сите студенти членуваат во разни спортски и креативни секции, што уште повеќе придонесува за нивна интеракција. Студентскиот живот во Јапонија се одвива во кампусот. Неформалната дружба надвор од факултетот е ретка и наменска, како на пример прославување дипломски и сл. За разлика од ова, кај нас на факултетот се остануваше и по цели ноќи кога се цртаа проекти или се учеше пред испит, но поголем дел од студентската дружба се одвиваше надвор од зградата на факултетот. Додека студирав во Скопје, вообичаено беше да учиме во групи во домовите на колегите, што таму воопшто не е случај. Јапонците живеат во мали станови, и генерално не постои таа култура на „одење на гости“.

врвот на Јакушима

Езеро Кавагучико

Добив впечаток дека таму работливоста, конзистентноста и ефикасноста се вредности кои најмногу се ценат. Студентите во Јапонија почнуваат со апликации и интервјуа за работа додека студираат, односно една година пред да дипломираат, со цел веднаш по студиите да започнат со работа. Исто така, најголем процент од студентите одат на пракса, која не е задолжителна, но е напишано правило поради фактот што ја збогатува работната биографија и ги прави поконкурентни на пазарот на трудот.

Кое беше вашето најголемо позитивно, но и негативно искуство во текот на престојот во Јапонија?

Јапонија е прекрасна земја богата со природни убавини, храна и култура. Моето најголемо позитивно искуство се волшебните локации кои ги посетив таму. Иако познатите туристички атракции, како Кјото, Хокаидо и Окинава, се навистина прекрасни, особен впечаток ми остави островот Јакушима, кој е заштитен како природно наследство од УНЕСКО, на кој се наоѓа најстарото дрво во Јапонија и претставува инспирација за шумата во „Принцезата Мононоке“. Исто така би ги издвоила и островите Ишигаки и Ириомоте, кои изобилуваат со биодиверзитет и се одлични за нуркање.

Ако можам да издвојам негативно искуство, тоа би било барањето стан за странци. Впрочем, само многу мал процент од она што се нуди на пазарот е наменето за изнајмување на странци. За време на мојот престој, сменив четири места на живеење во Токио и можам да кажам дека, во просек, потребни се еден до два месеци да се најде стан или соба за изнајмување. Негативна страна на градот е и влажноста на воздухот во летниот период, па така проблемот со влагата е огромен. Исто така, би ги напоменала и огромните дистанци кои треба да се поминат и времето кое се троши во метро, без кое градот не би функционирал. Токио е толку распространет што дистанците се мерат според времето поминато во метрото. На пример, половина час во јавен превоз се смета за мала далечина.

Што би им препорачале на идните студенти кои ќе се одлучат да го продолжат своето образование во Јапонија?

Јапонската култура е мошне уникатна и претставува предизвик не само за македонските, туку и за сите интернационални студенти, па дури и за тие од останатите азиски земји. Кај мене процесот на адаптацијата траеше кратко. Дадов малку, а добив многу. Јапонците се резервирани, но многу љубезни и професионални. Студирањето во Јапонија е животно искуство кое ги отвора видците кон еден многу поинаков свет на вредности, вкусови, мириси... Освен тоа, се стекнувате со професионални конекции, но и со пријателства за цел живот.

Би им препорачала на идните студенти да се вмрежат со интернационални и со јапонски колеги, бидејќи животот таму знае да биде изолиран и осамен. Би ги советувала да пробаат го научат јазикот, барем разговорно. Тоа ќе им го олесни секојдневието до огромна мера, бидејќи таму луѓето слабо говорат англиски. Секојдневно да се спремни на нови искушенија и секогаш да прашуваат и да побараат помош доколку нешто не им е јасно. И покрај предизвиците, искуството во Јапонија е непроценливо!

Какви се вашите планови сега, по завршување на докторските студии и враќањето во татковината?

Се решив да се вратам во татковината и покрај можноста да останам и да работам во архитектонско биро во Токио, во кое работев и како практикант за време на студиите. Сепак, мојата желба е да градам академска кариера, за која ми треба највисоко ниво на јапонскиот јазик, кое, за жал, не го поседувам, а животот во Токио е мошне динамичен и одзема огромен дел од времето.

Во моментов работам како истражувач на Универзитетот во Риека, но и активно барам академска позиција кај нас и во регионот. Искрено се надевам дека сето знаење и искуство кое го стекнав во Јапонија ќе имам можност да им го пренесам на помладите колеги, на кои им советувам дека никогаш не треба да се откажуваат од својот сон и животни цели.

Остров Ишигаки

35

ГОДИНИ
years

**Друштво на Македонско-Јапонско
пријателство и соработка - Скопје**

**Society for Macedonian-Japanese
Friendship and Cooperation - Skopje**

マケドニア日本友好協力協会 - スコピエ

**Друштво на Македонско-Јапонско
пријателство и соработка - Скопје**

**Society for Macedonian-Japanese
Friendship and Cooperation - Skopje**

マケドニア日本友好協力協会 - スコピエ